

Vėlinių temomis...

Stasys Santvaras

PRIE MOTINOS KAPO

Mamyte, tu grįžai į šaltą žemę
Toli, anapus vandenų...
Nors kančių man lemtis rūstioji lemia —
Širdy ant kapo meilės žiedus sodinu...

Aš vieną palikau Tave gyvent ir mirti —
Audroj paklydo mylimas sūnus —
Būtis krantai pradėjo griūt ir irti,
Ar mirė su tavim ir rūpestis kilnus?..

Kaip stinga man, motule, tavo glamonėlių,
Paguodos, meilės ir tavų dienų! —
Širdim palaimą tavo aš minėsiu,
Ieškosiu tavo žvilgsnių, gėrio sklidinų...

Tikiu, regi tu mano sopulingą dalią,
Girdi atodūsius juodom naktim. —
Ak, vėtros sudrumstė godas, kaip girią žalią,
Rytojus graso nežinia ir prapultim...

Mamyte, tu esi tik žemės saują
Toli, kur tvyro ūkana —
Bet siela meilę ir maldas tau atnašauja,
Širdy, lyg saulę, spindi man tik tu viena...

RAUDOS

I

Nors dienom naktim tavęs ieškosiu,
Barsiu rūščių savo dalią —
Niekur, niekur aš tavęs nerasiu,
Mano žemių žiedeli, mano erdvių saulele...

Tiek žalių pakalnių žemę žydi,
Tiek žvaigždžių padangių mėly —
Tu tik akmenio raidėm spindėsi
Seno miesto pakalnės nežymiam pakraštely...

Gal tu verksi ten, gal tu raudosi,
Gal naktį naktis būdėsi, —
Kol, tave bešaukdamas, nuvysiu,
Tartum diamedis rudens šaltam pavėsy...

Graudžiai, graudžiai sodo paukštė ūbaus,
Ašarom nuplauks antelė —
Niekur, niekur aš tavęs nerasiu,
Mano žemių žiedeli, mano erdvių saulele...

II

Pajūrio smėlį žarstė tavo liekni piršteliai,
Pajūrio vėjas su žuvedrom skrido pro šalį —
Dabar tokia liūdna rudens padangė,
Smiktim užpilta gėsta tavų akių ugnelė...

Tu vieną palikai mane vidury naktelės
Braidyt varge, kaip šaltam ir juodom purvynėly —
Ir bėga, bėga mano liūdnas kelias,
Ir aš brendu per ašaras, lyg per vandenėly...

Pajūrio smėlį grįš žarstyti dausų saulelę,
Pajūrio vėjas su žuvedrom lėks vėl pro šalį, —
Tik tu negrįši niekad saulės laukti,
Tu niekad nežydėsi, manų laukų rugeli...

III

Atbėgs pavasario žiedais apšaišyti žirgai,
Linksmi vaikų balsai aidės ties palangės plentu, —
Tik niekad neišgirsiu tavo džiaugsmingo balso,
Niekad namo nebeparbėgsi tu.

Žaliuoju vynu pasigers vasarųjų laukai,
Būtim apsvaigę paukščiai nardys žydruoju skliautu, —
Tik niekad saulės nematysiu tavajam žvilgsny,
Niekad namo nebeparbėgsi tu.

Auksinėm varsom apsirėngs rudeniniai miškai,
Gaivi giedra plazdės ant mėlynų upių krantų, —
Tik niekad mudu nematysim auksinių girių,
Niekad namo nebeparbėgsi tu.

Kaip pernai sutirpo, sutirps sidabriniai ledai,
Pavasaris ir vėl aidės ties palangės plentu, —
Tik niekad neišgirsiu tavo džiaugsmingo balso,
Niekad namo nesugrįši tu...

Auksio taurė, 1962

Vinco Natkevičiaus penktosioms mirties metinėms

STANISLAVAS PONIŠKAITIS

Žodis „didis“ ne visada reiškia tą patį, ką „išgarsejęs“ ar „įžymus“. Didieji žmonės yra savitos asmenybės, nors kitiems jie gali būti ir visai nežinomi. Įžymybės aureolė anaipol nėra vienintelis tikrasis asmens veiklos rodiklis. Tokia mintimi Lietuvių išeivijos instituto direktorius prof. Egidijus Aleksandravičius apibūdino lietuvių išeivijos kultūros ir visuomenės veikėją V. Natkevičių (1918–1999), kurio penktųjų mirties metų proga birželio 22 d. buvo surengtas atminimo vakaras minėtame institute. Kreipdamasis į Pasaulio Lietuvių Bendruomenės menę susirinkusius V. Natkevičiaus artimuosius, pažįstamus ir bendraminčius, direktorius pasidžiaugė, kad Lietuvių išeivijos institute formuojasi savotiška bendruomenė, į kurią susitelkę žmonės puoselėja lietuvių egzodo asmenybių atminimą ir išties gerai suvokia, ką per ilgus dešimtmečius lietuvių kultūras labai yra nuveikę sveturių atsiderėjimai. Minėjimo dalyviams prof. E. Aleksandravičius pristatė literatūrologijos, filosofijos ir istorijos žinovus, pakviestus pasidalyti savo mintimis ir žiniomis apie V. Natkevičių, jo kultūrinę bei visuomeninę veiklą. Pranešimus skaitė dr. D. Kuizininė, M. Drunga, dr. L. Saldukas ir dr. M. Bloznelis. Savo prisiminimais dalijosi V. Natkevičiaus žmona Irena.

Viena iš šio atminimo vakaro rengėjų literatūrologė dr. Dalia Kuizininė pažymėjo, jog 2002 m. „Aidų“ leidykloje išleistas V. Natkevičiaus straipsnių filosofinių, literatūrologinių, visuomenės bei politikos klausimais rinkinys, pavadintas

Plyksniai ateitin, – tai bene pirmoji galimybė skaitytojams Lietuvoje deramai susipažinti su šia šviesia asmenybe. Kaip ir kitų išeivijos atstovų, V. Natkevičiaus gyvenimas ir veikla yra padalyti į du tarpsnius – tėvynėje ir svetur. Jaunystė, studijų metai prabėgo Lietuvoje: mokėsi Vilkaviškio gimnazijoje, vėliau – Kauno Vytauto Didžiojo universitete studijavo lietuvių kalbą bei literatūrą bei filosofiją. Antrojo pasaulinio karo metais mokytojo Alytaus ir Kauno gimnazijose. 1944 m. pasitraukė iš Lietuvos ir apsisėjo Vokietijoje. Filosofijos studijas tęsė Tiubingeno universitete, mokytojavo Vasario 16-osios gimnazijoje Huttenfelde, ilgus metus (1967–1980) buvo šios gimnazijos direktoriumi. Be to, nuo 1972 m. dėstė dar ir lietuvių kalbą bei literatūrą Frankfurto universitete. Šie biografiniai faktai tarsi įrėmina V. Natkevičiaus visuomeninius užmojus. Jis aktyviai dalyvavo ateitininkų veikloje, buvo ateitininkų organizacijų vadovu. Tai, kad nuo 1954 m. Europoje buvo pradėta rengti Lietuviškųjų studijų savaites, buvo didžiulis V. Natkevičiaus nuopelnas – jis buvo vienas iš aktyviausių rengėjų, paskaitininkų ir moderatorių. Atkūrus nepriklausomybę, V. Natkevičius su žmona Irena nuolat lankydavosi Lietuvoje. Mielai ir aktyviai dalyvaudavo mokslinėse konferencijose, įvairiuose literatūrinuose renginiuose, skaitė paskaitų Vilniaus universitete. Bičiuliavosi su daugeliu žymių kultūrininkų (pvz., Vaidotu Dauniu, Viktorija Daujotyte), su kuriais susipažino

Europos Lietuviškųjų studijų savaitių metu ir kitomis progomis tiek Lietuvoje, tiek ir Europoje.

Kaip kultūros ir literatūros tyrinėtojas, V. Natkevičius subrendė išeivijoje, kur ir buvo parašyti pagrindiniai straipsniai, skirti literatūros, filosofijos, visuomenės ir politikos temoms. V. Natkevičius tęsė savo kolegos, netgi mokytojo Jono Griniaus puoselėtą vertinimo tradiciją. Aptardamas literatūros kūrinius, vadovavosi vertybiniais matais, moralės ir tautiškumo nuostatomis. Tiesai, gėriui ir grožiui kaip pamatinėms vertybėms ir būtinėms kūrybos principams skyrė straipsnį „Didžiųjų vertybių problema“.

V. Natkevičių, kaip literatūros tyrinėtoją, bene labiausiai domino lietuvių literatūros klasika (K. Donelaitis, Maironis, J. Aistis, J. Baltrušaitis, V. Mykolaitis – Putinas, M. Peckauskaitė – Šatrijos Ragana ir kt.) ir lietuvių išeivių kūryba (V. Ramono ir A. Vaičiulaičio beletristika, P. Orintaitės romanai, A. Jasmanto – Maceinos lyrika ir kt.). Savo straipsnius ji daugiausia skelbė *Aidų* kultūros žurnale, *Draugo* kultūriname priede ir *Europos lietuvių*. Be to, V. Natkevičius rašė ir apie Lietuvos šiuolaikinių autorių kūrybą. Visiškai kitu – neideologizuotu – žvilgsniu gilinosi į sovietmečių kultūrą. Didžiausias V. Natkevičiaus darbas – tai monografija apie Joną Grinį. Neatsitiktinai V. Natkevičius atstovauja „griniškajai“ kūrybos vertinimo linkmei, vadovaudamasis filosofijos ir literatūros sandūros perspektyva. Jaučiama J. Griniaus išplėtos grožio sampratos ir meno estetikos atraminų taškų įtaka. V. Natkevičius kaip ir J. Grinius atstovauja krikščioniškojo humanizmo idealams. Jiems būdinga ir panaši literatūros kritikos samprata. Tai estetiškos intuicijos ir objektyvizmo dermė. J. Grinias ir V. Natkevičiaus dėmesio centre neretai atsiderdavo tie patys autoriai, kurių kūryboje puoselėjamas krikščioniškasis humanizmas.

V. Natkevičius buvo gerai išstudijavęs fenomenologinę Max Scheler filosofiją, ieškojo šio filosofo minties atspindžių ir poveikio lietuvių filosofų veikaluose. Daugelyje straipsnių nuolat ieškojo paralelių tarp vakarų ir lietuvių filosofinės minties. Viena filosofinių straipsnių palygino A. Maceinos ir H. G. Gadamer kalbos filosofijas. Filosofiniu žvilgsniu V. Natkevičius atsisėgė ir į kai kurių rašytojų kūrybą, pvz., Jasmanto (A. Maceinos), V. Mykolaičio–Putino, J. Baltrušaitio, V. Mačernio poeziją. Kūryboje visų pirma reikia ieškoti religinių, dorinių ir tautinių vertybių – tai V. Natkevičiaus – žmogaus ir literatūros tyrinėtojo – nuostata bei išeities taškas.

V. Natkevičius buvo visumos ieškotojas. Žmogus ir jo kūryba

Vincas Natkevičius.

– tai tarsi vienas nedalomas pasaulis. Rašydamas apie Maironį, K. Donelaitį, Vaižgantą, jis nuolat ieško sąsajų tarp jų charakterių, asmeninio gyvenimo vingių ir jų kūrybos. Be to, tyrinėdamas autorius, patyrusius įvairias įtakas, V. Natkevičius ne tik siekė atpažinti vakarietiško ir rytietiško tradicijų atspindžius, bet ir bandė išvengti tai, kas yra esmingiausia. Štai straipsnyje apie J. Baltrušaitį jis rašo: „Apskritai vakarietiškoji dvasia laimi Baltrušaičio lyriką, nes joje dominuoja valingasis, kūrybingasis žmogus, kuris stato Dievo nebaigtą šventyklą, nepalaužtas skaismo ir neviltingas, kelia rankas aukštyn, jungdamas Žemę su Dangumi“.

Pasak dr. D. Kuizininės, V. Natkevičių kaip asmenybės, bene taikliausiai apibūdina Viktorija Daujotytė, asmeniškai pažinusi šį išeivijos lietuvių ir parašiusi įvadą Lietuvos išeileistam jo straipsnių rinkiniui *Plyksniai ateitin*: „Religiumas, pasaulėžiūros tvirtumas, nuoseklumas, pareigingumas, patriotizmas, išpareigojimai tautai ir jos kultūrai, – visa tai būdinga Natkevičiui. Bet tai viršutinis, principų sluoksnis. Viduje – jautrus, užsidegantis, emociniu reagavimu išduodantis su menu, kūryba susijusių prigimtį. Palankus žmonėms, žvelgęs į naujai sutiktą su simpatija, bandydamas suprasti, bet neskubėdamas atsiverti. (...) palankus talentingiems, intelektualiai pajėgiems žmonėms; kaip mokytojas – ypač jauniems“.

Pasak filosofo, žurnalisto ir visuomenės analitiko Mykolo Drungos, V. Natkevičius pašaukimo požiūriu buvo visų pirma mokytojas. Tai liudija ir jo mokslinė bei visuomeninė veikla, ir tiesioginis pedagoginis darbas. M. Drunga atkreipė dėmesį į glaudžias V. Natkevičiaus sąsajas su unikaliu lietuvių išeivių bendruomenės Vo-

kietijoje indėliu į lietuviškos puoselėjimo užmojų. V. Natkevičius 13 metų buvo vienintelis išeivijoje lietuviškos mokymo įstaigos – Vasario 16-osios gimnazijos – direktoriumi. Antras svarbus dalykas, kuriam šiemet sukanka penkiasdešimt metų, – tai Europos lietuviškųjų studijų savaitės. Tarp šių savaitių sumanytojų ir uoliausių dalyvių buvo V. Natkevičius ir jo bendraminčiai, kaip Kajetonas Čeginskas ir Alina Grininė. Nors katalikai intelektualiai lietuvių bendruomenėje Vokietijoje dažnai skyrėsi ne tik charakteriu, bet ir idėjomis, vis dėlto sugebėdavo susitelkti bendram tikslui toje pačioje katalikiškoje šeimoje. Va. Natkevičius tarsi įkūnija tą tolerancijos, atvirumo kritikai ir bendruomeniškumo dvasią. Jis buvo talkintojas – mokėjo išvengti gėrį net ir smerktiname dalyke. Antra vertus, nevengdavo pareikšti ir kritinių pastabų, jei turėdavo kitokią nuomonę. Tai tikro mokytojo nuostata – skatinti mokinius tikrovę vertinti visapusiškai. M. Drunga pažymėjo, kad V. Natkevičius išdrįso pakritikuoti ir savo mokytoją J. Grinį, nors šiaip jį gerbė ir daug ko iš jo mokėsi.

Nukelta į 2 psl.

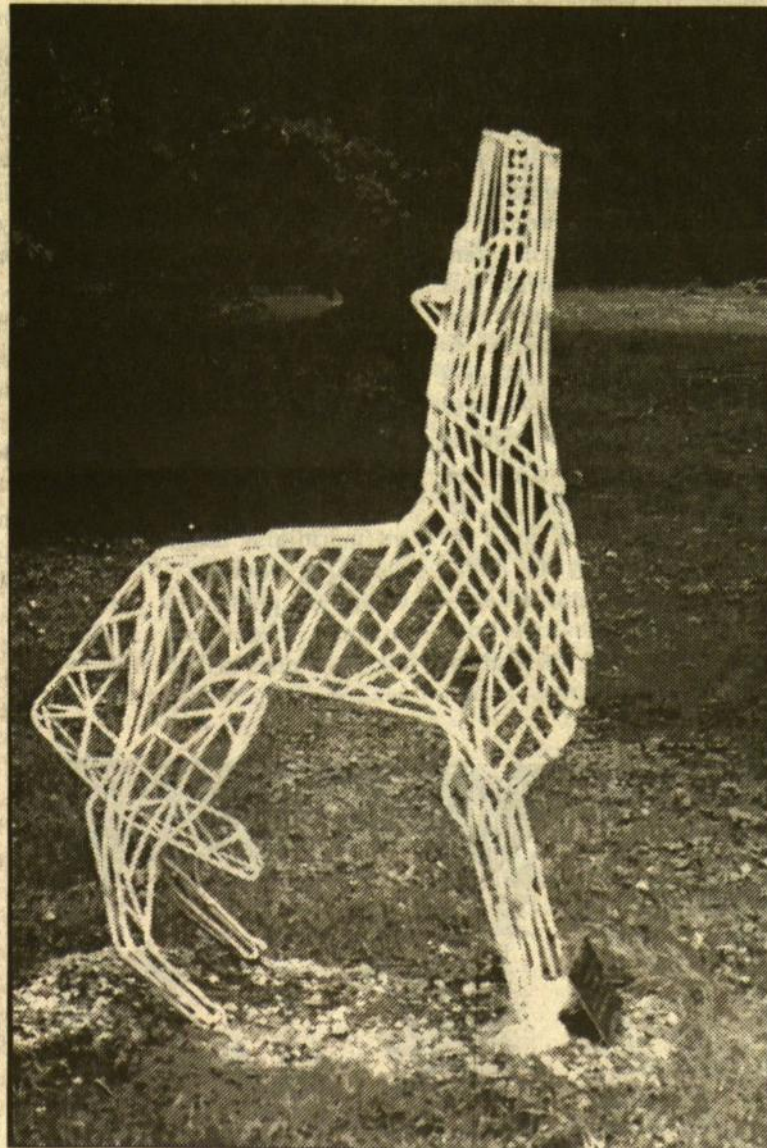
TURINYS

Prisimenant išėjusiuosius.
Švietėjo ir visuomenininko sukaktis.

Kazys Sekmakas: žymus lietuvis mokslininkas

Šv. Kazimiero garbinimas ir ikonografija Lietuvoje.
Paryžiuje paroda, skirta A. J. Greimui. Nori įamžinti Kalevo sūnų.

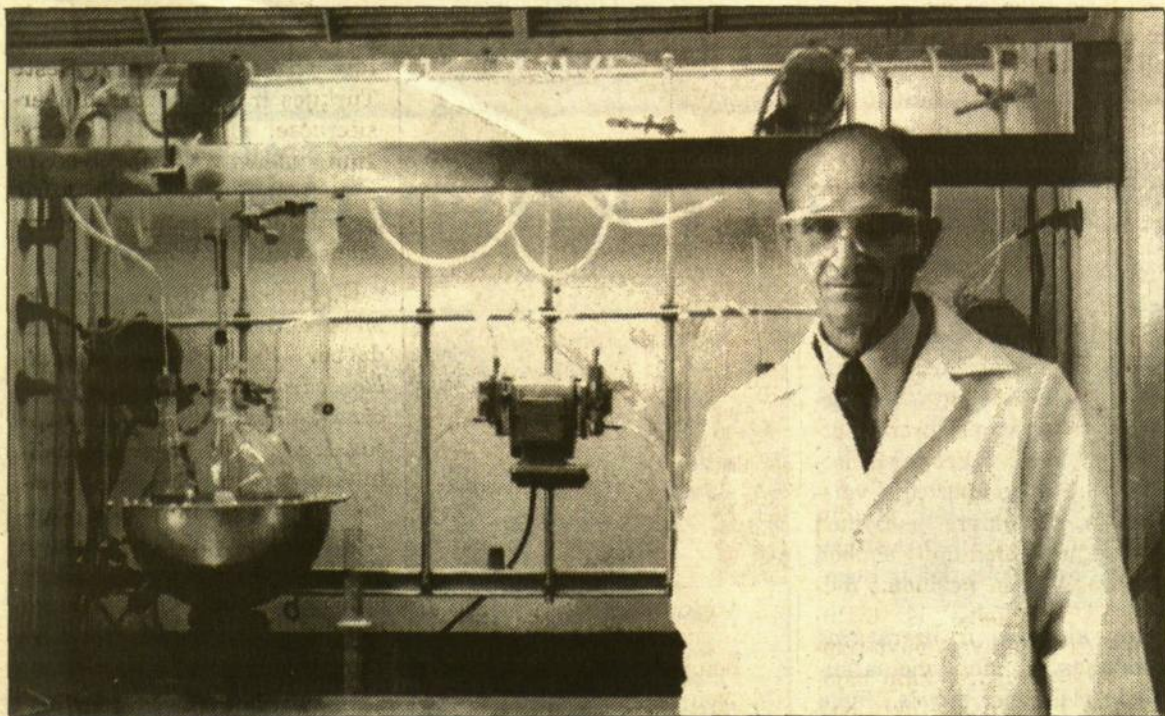
Leidiniai.

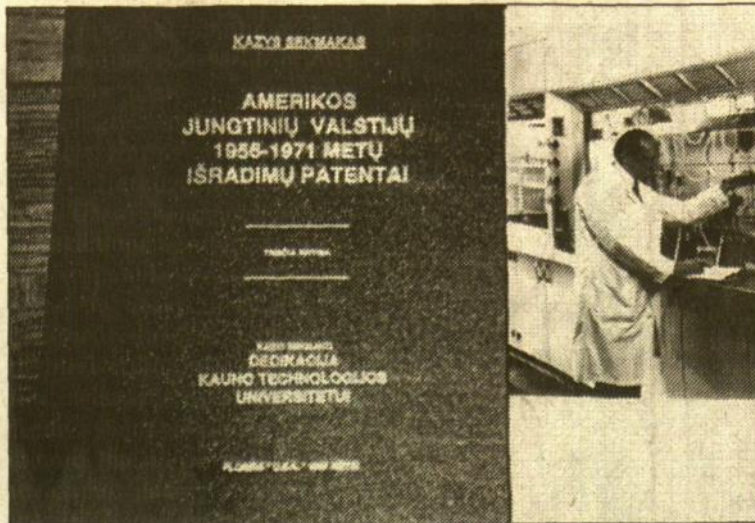
Geležinio vilko skulptūra Vasario 16-osios gimnazijoje.
Ramūnės Kubiliūtės nuotrauka.

Žymiam inžinieriui Kaziui Sekmakui — 85

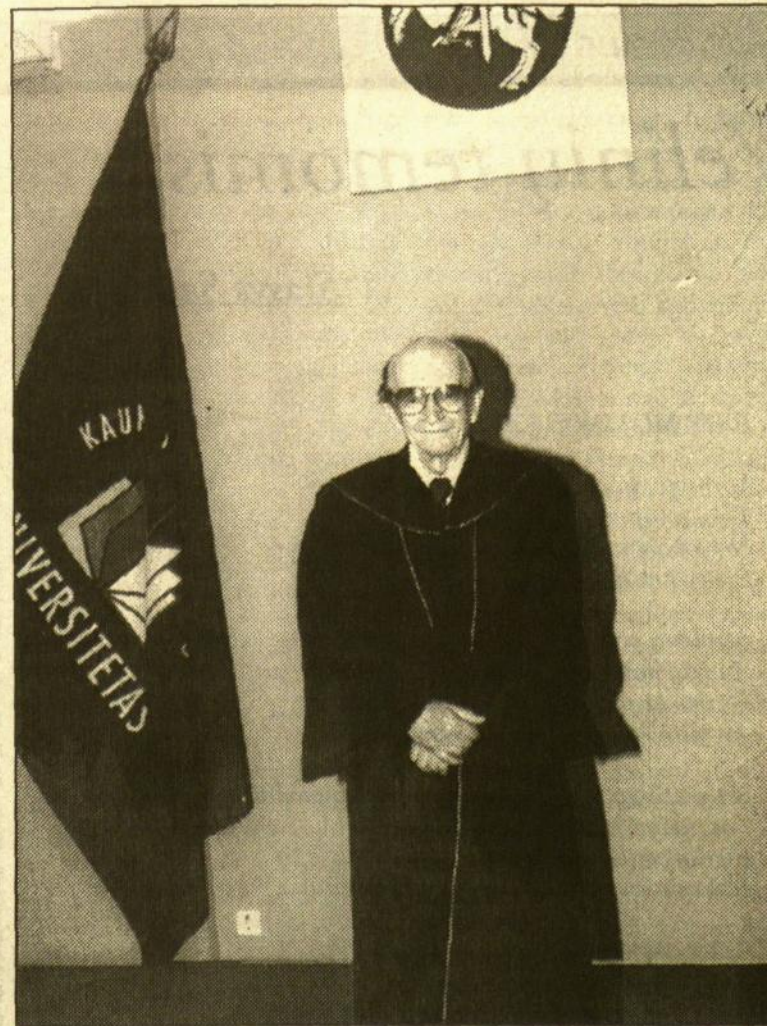
PROF. HAB. DR. ROMUALDAS BALTRUŠIS

Dipl. inž. Kazys Sekmakas „De Soto“ laboratorijoje Čikagoje 1976 metais.

Diplomuotas inž. Kazys Sekmakas ir jo JAV 1956–1971 m. išradimų patentai.

Dipl. inž. Kazys Sekmakas, 1998.06.10 d. Kaune, Kauno technologijos universitetui jam suteikus Garbės daktaro vardą.

Praeito amžiaus pradžioje Hermano Štaudingerio suformuluota makromolekulės sąvoka (1920–1922 m.), pakeitusi patikimą supratimą apie polimerines medžiagas, sukėlė kūrybinį perversmą chemijos moksle. Atsirado galimybė žengti, dar vos mokslo ir praktikos tepalio, stambiamolekulių junginių – polimerų sritį. Naujai perspektyviai sričiai tyrinėti daug chemikų sukelė savo jėgas, kad giliau pažintų natūraliuosius gamtinius stambiamolekulių junginius, ir veržliai ėmėsi ieškoti būdų sukurti naujus, gamtoje nesutinkamus polimerinius junginius, siekdami peržengti net gamtos esybę. Įžymusis chemikas W. H. Carothers apie 1939 metus, didžiai visų nuostabai, pateikė grynai sintezės būdą sukurtą pilno stiprumo (tempiant) pasižymintį naują polimerinę medžiagą – poliamidą.

Puikių polimerų savybių viliojami, į jų tyrimus įsitraukė pasaulio chemikai, kūrė vis naujus polimerus, kopolimerus, priskiepytus polimerus, polimerų kompozicijas. Tai vis medžiagos, pasižymintios naujomis savybėmis, sudarantiomis galimybę įvykdyti net fantastiškus žmogaus siekius. Antai, skrydžiams į kosmosą, pasiūlyti blokams gaminti, sukurti nekoroduojančias dangas, pagaminti nelaidžias plėveles ir kita. Šiandieną polimerai yra tiesiog išsimeleję mūsų buitį. Inž. Kazio Sekmakas įnašas į polimerų chemijos technologiją yra milžiniškas.

Kazys Sekmakas gimė 1919 m. lapkričio 9 d. Kaune, verslininko šeimoje. Sulaukęs septynerių metų, pradėjo lankyti J. Jablonskio mokyklą (1926–1930 m.) Kaune, mokėsi Kauno III gimnazijoje (1930–1938 m.),

studijavo Vytauto Didžiojo universitete (1938–1944 m.) Kaune, kurį baigęs, tapo diplomuotu inžinieriumi – chemiku. Deja, dirbti tėvynėje jam neteko. Sovietų ir vokiečių rytų karo frontui artėjant prie Lietuvos (1944 m. 07 mėn.), jis, žinodamas sovietų komunistų įvykdytus žiaurumus Lietuvoje (1941 m.), pasitraukė į Vakarų. Vėliau inž. Kazys Sekmakas rašė: Karas su Vokietija išsprendė mano likimą palankesne ateitimi – nereikėjo vergauti Rusijoje. Patekęs Vokietijon, jis gavo inžinieriaus chemiko darbą, žymios „Siemens“ firmos fabriko chemijos laboratorijoje. Dirbdamas jis susipažino su naujaisiais vokiečių chemikų sukurtais polimerais ir jų technologija. Čia jam buvo lemta visam gyvenimui įsijungti į polimerų tyrimą bei jų praktinį panaudojimą.

Dirbdamas laboratorijoje, jis

turėjo progos išsamiai susipažinti su naujaisiais vokiečių chemikų polimerininkų pasiekimais, naudojant polimerus karo reikams. Jį ypač sudomino poro plastai, kurie buvo naudojami tankų apšildymui, bei tvirtos polimerinės dangos. Atsidūręs JAV (1949 m.), kur naujiems mokslo pasiekimams skiriamas didelis dėmesys, inž. Kazys Sekmakas, vedinas savo gilios išminties, didelio darbštumo ir turėdamas savyje sukaupęs gausias polimerų mokslo žinias bei patyrimą, gavęs puikias mokslo darbui sąlygas JAV, vieną po kito patentavo išradimus polimerų srityje. Peržvelgiant jo darbus, matyti, kad, prie kurios srities beprisiliedavo, lydėjo išradimai. Susidūręs su biologiskai aktyviomis medžiagomis, užpatentavo naują insulino, po to proteolitinų fermentų gavybos naujas technologijas („Armour“ firmoje).

Dirbdamas žymioje „De Soto Chemical Coating“ firmoje, inž. Kazys Sekmakas vieną po kito pateikė išradimus polimerų chemijos ir technologijos sri-

tyje. JAV mokslo visuomenė, nustebinta jo išradimų, ėmė netgi švęsti, plačiai spaudoje nušviesdama nuostabius inž. Kazio Sekmako patentų gavimo skaitmenis, kaip 75-ojo patento (1976 m.), 100-ojo (1980 m.), ypač pažymint 140-ojo (1990 m.) patento gavimą. Jam vienišiam buvo suteiktas žymiojo personalinio tyrėjo (Staff-Corporate Scientist) vardas ir atitinkamos pareigos. Jis buvo pasaulinio masto genialus inžinierius, chemikas, polimerininkas, JAV sukuręs iš viso 141 išradimą – patentą ir 273 užpatentavimus padaręs kitose valstybėse. Tokio išradimų – patentų kiekio chemijos ir mokslo praktikos srityje taip plačiai panaudoti gamyboje nepavyko nė vienam Lietuvos inžinieriui. Visa, ką jis padarė, yra jo įžvalgaus proto ir didelių gabumų pasekmė.

Inž. Kazio Sekmako žodžiais tariant, jis naujus mokslo dalykus atskleidžia tuomet, kai išsamiai susipažįsta su tuo, kas padaryta, o tada belieka padaryti tai, kas dar nepadaryta. Laikraštis *The Tampa Tribune* rašė: „Kazys Sekmakas is his

name. Polymers are his game“. Inž. Kazys Sekmakas yra Lietuvos ir JAV inžinierių chemikų unikumas. Už labai svarbius darbus polimerų srityje diplomuotam inžinieriui chemikui Kaziui Sekmakui jo tėvynėje Lietuvoje, Kauno Technologijos universitetas suteikė Garbės daktaro vardą (1998.06.10). Gaila, kad nusivilkęs daktaro togą, inž. Kazys Sekmakas netrukus stipriai sunegalavo. Kauno universitetinėse klinikoje jam buvo konstatuotas stiprus širdies nepakankamumas, tačiau artimųjų raginamas, jis vis tik pakilo vykti atgal į JAV.

Su juo atsisveikinau intensyvių terapijų Klinikų skyriuje Kaune, jam besirengiant važiuoti per Vilnių į Čikagą. Deja, kalione, labai pablogėjus sveikatai, jis buvo paguldytas į Santariškių ligoninę Vilniuje. Inž. Kazio Sekmako pavargusi širdis nustojo plakusi 1998.07.09 7:30 val. r. Jo palikai buvo nuskraidinti į JAV ir palaidoti Šv. Kazimiero kapinėse Čikagoje. 2004.11.18 diplomuotam inžinieriui, Kauno Technologijos universiteto Garbės daktarui, didžiajam išradėjui Kaziui Sekmakui būtų sukakę 85 metai.

V. Natkevičiaus mirties metinėms

Atkelta iš 1 psl.

Monografijos apie J. Grinių žydrą romantizmą besilgint pratarėme V. Natkevičius rašė: „Šis darbas galėtų būti pavadintas monografija. Lietuviškos literatūrinės monografijos rašomos taip, kad aprašomas autorius esti iškeltas į padanges, nedrįstant apie jį pasakyti kritiškesnio žodžio. Ši monografija tokia nėra. Ji gal kiek labiau iškelia dr. J. Grinius asmenį, bet apie jo kūrybinius darbus joje ne kartą pareiškiami kritinių minčių, nes autorius daugeliu atvejų yra kitokios nuomonės (nė J. Grinius. Tos kitokios nuomonės – stengiasi pagrįsti ir tuo paliesti kai kurias estetiškes problemas. Bet ir kitokių nuomonių šraute J. Grinius man lieka į žymiu lietuvių literatūros kritiku ir reikšmingu literatūros mokslo specialistu. Čia atsiskleidžia idealus mokinio požiūris į savo mokytoją toje, pačioje krikščioniškosios vertybės išpažintojio bendruomenėje. V. Natkevičius visada mokėjo suderinti kritiką ir toleranciją.

Istorikas dr. Linas Saldukas apžvelgė V. Natkevičiaus veiklą, rengiant Europos Lietuviškas studijų savaites. Tai unikalus reiškinys tiek savo trukme, tiek ir pobūdžiu. Šiemet Vokietijoje įvyko jau 50-ji studijų savaitė. Vargu ar kas 1954 m. tikėjosi, kad Vokietijoje pradėtos rengti minėtos studijų

savaitės bus kasmetinė tikrovė ir galiausiai pasieks pačią Lietuvą. Šis lūkesčius pranokęs, lietuviškosios kultūros reiškinys yra ir V. Natkevičiaus atkaklumo bei išdrąsinimo vaisius. Visiems laisvojo pasaulio lietuviams, bent kiek prisidėjusiems prie šio renginio, žinotiems, skaitiesiems apie jį, ir kai kuriems studijų savaitės dalyviams iš laisvėjantios ar jau išsilaisvinusios Lietuvos buvo sunku įsivaizduoti, kad V. Natkevičius gali juse nedalyvauti. Kita aktyvi studijų savaitės rengėja, A. Grininė, vie-namais laiške V. Natkevičiui rašė: „Neįsivaizduoju, kad Tu nedalyvautum 40-joje Europos lietuviškųjų studijų savaitėje. Nors tu sakei, kad tuo metu ketini būti Lietuvoje, tiek širdies ir triušio idėjos beveik visose savaitėse, logiškai turėtum dalyvauti ir jubiliejinės, gal paskutinės mūsų savaitės rengime, ir galbūt uždaryme“.

V. Natkevičius suvokė tam tikrą Europos lietuviškųjų studijų savaitės novatoriškumą – tai buvo visai naujas intelektualų darbo ir bendravimo būdas ko nebuvo nepriklausomoje Lietuvoje ir netgi didžiausioje lietuvių išeivijų bendrijoje JAV. Studijų savaitės nebuvo vien tik malonus intelektualinis bendravimas ar intelektualinis „turizmas“. Jų rengimas buvo ir yra gana sunkus darbas, juolab prieš kelis dešimtmečius, kai

ryšio priemonės buvo daug menkesnės. V. Natkevičius dešimt kartų yra buvęs studijų savaitės moderatoriumi, ir gerai žinojo šio darbo našumą. Daug kartų jo Lietuviškosios studijų savaitės buvo rengiamos įvairiose išpažintose Europos vietose ir tik paskutiniajame dešimtyje – beveik vien Huttenfelde, prie Vasario 16-osios gimnazijos. I. Natkevičienės dovanotos ir lietuvių išeivijos institute saugomos, V. Natkevičiaus archyvas parodo, kiek teko parašyti laišku, kviečiant į studijų savaites pranešėjus, derinant jų atvykimo aplinkybes, ieškant renginiui tinkamos vietos. Nėra abejonės, jog buvo susirašinėjama laisvalaikio, o gal ir nakties poilsio sąskaita. Pasirengimo studijų savaitėms reikalus V. Natkevičius tvarkė net ir tada, kai 1967–1980 m. ėjo Vasario 16-osios gimnazijos direktoriaus pareigas ir rūpinosi jos išlikimu bei išplėtimu. Tai puikus pavyzdys, ne vieną kartą patikrintas išeivijoje, jog visi svarbiausi bendruomeniniai darbai buvo atliekami po pagrindinio darbo laiko, aukojant savo laisvalaikį. Be to, rengiant studijų savaites, pasitaikydavo ir nenumatytų problemų: buvo keli atvejai, jog studijų savaitė galėjo neįvykti dėl pasikeitusios renginio vietos, jei nebūtų buvęs surastas pakaitalas. Didelemis V. Natkevičiaus ir kitų

rengėjų pastangomis, 1975 m. vieta buvo surasta, kai likus apie 3 mėn. iki planuotos studijų savaitės, Stasys Lozoraitis vyresnysis pranešė negalesį jos surengti numatytoje vietoje – Romoje. Net po tokio nusivylimo V. Natkevičius sugebėjo išlikti tikrai bendruomeniškas ir, siekdamas studijų savaitės sėkmės, pakvietė skaityti pranešimą ir Stasį Lozoraitį. V. Natkevičius dažnai vargino finansiniai studijų savaitės rengimo reikalai, nežiūrint kur renginys būdavo planuojamas. Kelionių paskaitininkams finansavimo požiūriu nelengva buvo 1977 m. Londone rengta savaitė, kai reikėjo padengti ne vieno prelegento iš JAV kelionės išlaidas, o „angliškoji“ organizacinio komiteto dalis finansines problemas iš dalies perkėlė V. Natkevičiui ir Vokietijos lietuvių bendruomenei. Tebuvo skirta vos 120 Didžiosios Britanijos svarų... Rengi-

niai dažniausiai būdavo finansuojami Vokietijos ir kitų kraštų, kuriuose vykdavo studijų savaitės, lietuvių aukomis bei dalyvių mokesčiais. Finansinės problemos ir nulemė, kad paskutinį dešimtmetį studijų savaitės vyko Huttenfelde, siekiant kiek galima sumažinti išlaidas. Iškilusius sunkumus siek tiek atsverdavo daugelio kvieštųjų prelegentų sutikimas atvykti arba jų nuosirdus apgailestavimas, jeigu to padaryti negalėdavo.

Dr. Mindaugas Bloznelis pratęsė Mykolo Drugos pabrėžtą mintį, kad V. Natkevičius siekė tikrovę suvokti visapusiškai ir įžvelgti gėrio daigus ten, kur iš pirmo žvilgsnio jų nematyti. Nesizavėdamas postmodernistine literatūra, kurioje neretai pasireiškia nihilistinės pasauliui atspindžiai, vaizduojami moraliniai išsigimeliai, nedorėlių gyvenimas, V. Natkevičius yra pažymėjęs, jog tokie šiurpus vaizdai gali sukelti ir kitokio – doro krikščioniško gyvenimo ilgesį. Tokiu būdu nu-

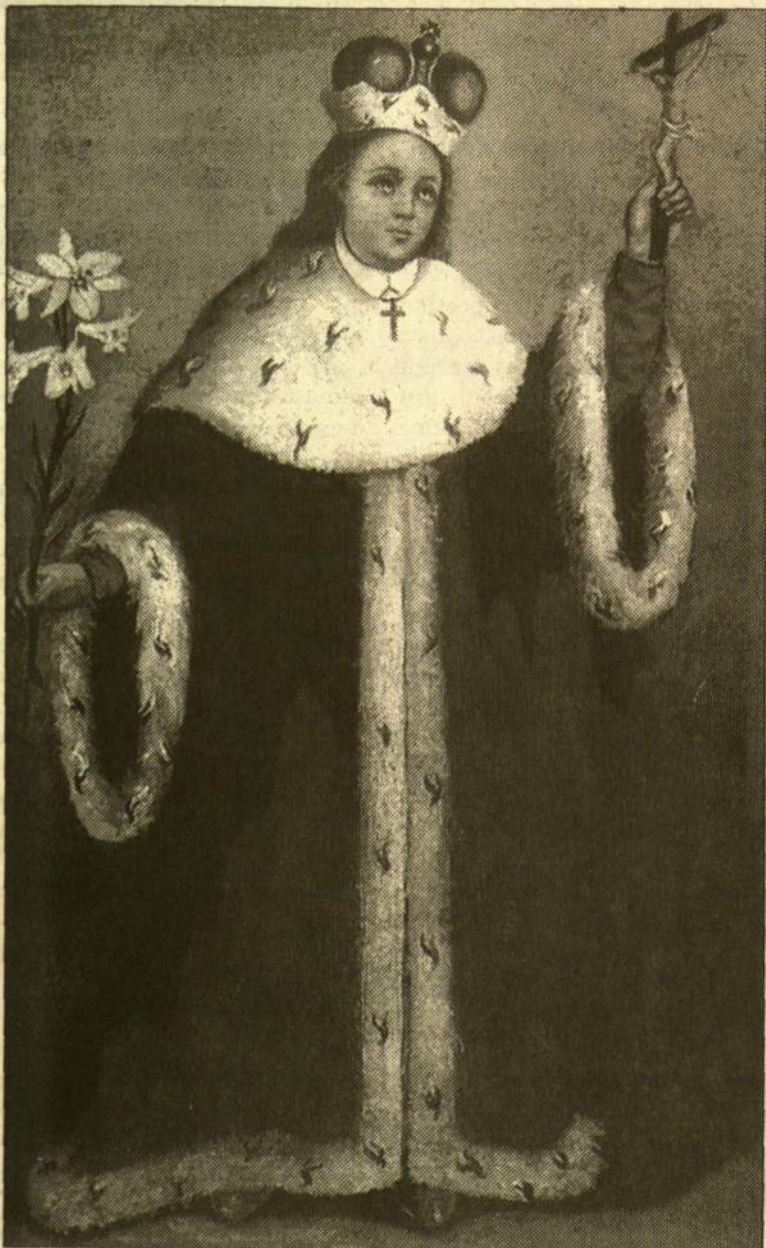
dienis rašytojas netiesiogiai tarnauja tradiciškai suprantam gerui ir grožiui, net jei ir nekelia sau tokio tikslo.

M. Bloznelis atkreipė dėmesį į krikščionišką toleranciją persmelktą V. Natkevičiaus požiūrį į ateizmą. *Naujojoje Romoje* komentuoamas J. Griniaus knygoje *Žmogus be Dievo* išreikštas mintis, V. Natkevičius ateizmo plėtrą siejo ne tik su komunizmu, bet ir liberalizmu. Be to, V. Natkevičius yra pažymėjęs, jog žodis „ateistas“ šiandien pernelyg greitai „prisegamas“ nepatikusiam žmogui: juo neretai tiesiog plūtamasi, pamirštant, jog net ir tikrasis ateistas yra toks pat žmogus, kaip ir tikintysis, tik tikėjimu neatsiliepięs į Dievo malonę. Cituodamas J. Griniaus teiginį, kad savuoju prasmės ieškojimu žmogus liudija Dievą tikėdamas, abejodamas ir neigdamas, V. Natkevičius manė, jog tarp tikintiojo ir ateisto nėra tokios bedugnės, kuri tarp jų atsivėrė maždaug XIX a. viduryje.

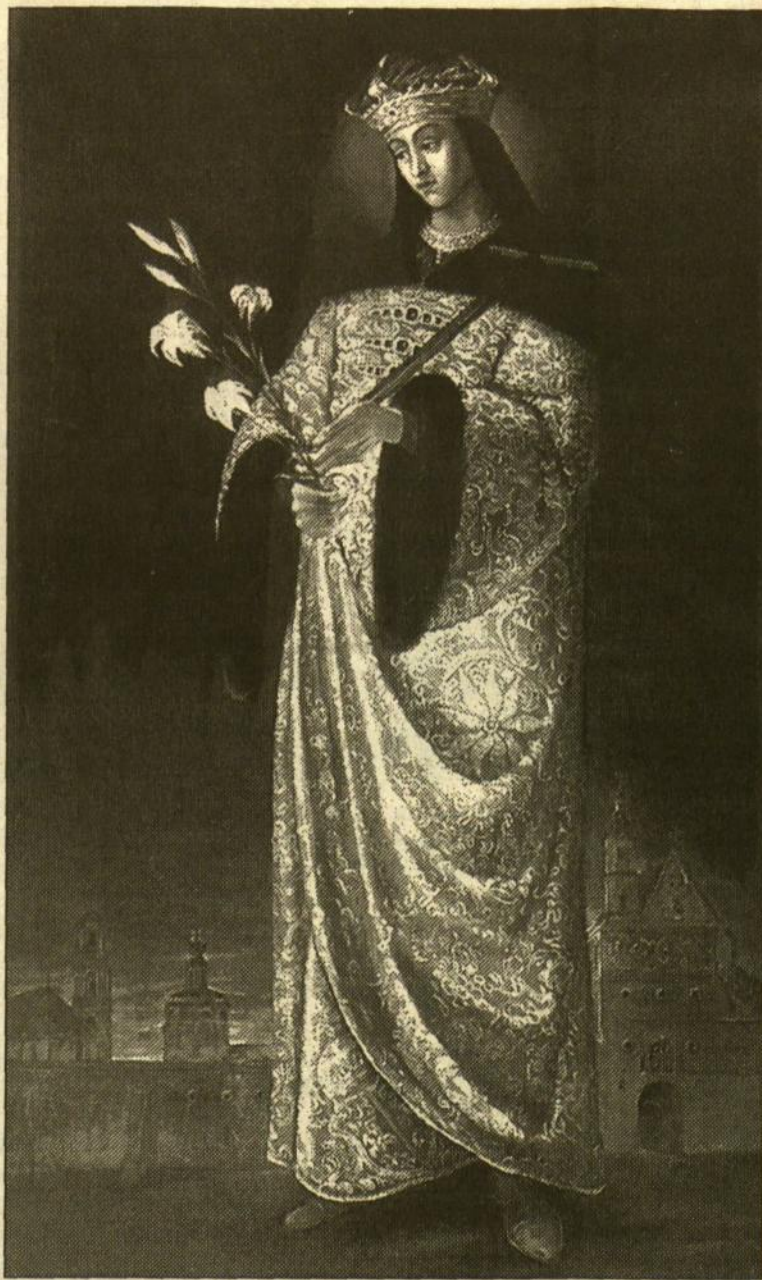
V. Natkevičiaus žmona Irena Natkevičienė, padėjusi vakaro rengėjams, pranešėjams ir visiems dalyviams už tokį šiltą vyro atminimo pagerbimą, papasakojo apie paskutiniuosius V. Natkevičiaus gyvenimo metus, jo sunkią ligą, kuri vis dėlto nepajėgė pakirsti susidomėjimo viskuo, kas vyko Lietuvoje.

Lietuvių išeivijos instituto di-

rektorius prof. E. Aleksandra-vičius, apibendrinamas atminimo vakarą, pažymėjo, jog V. Natkevičius priklausė tai lietuvių kartai, kuri vadovavosi S. Šalkauskio puoselėtu intelektualinės veiklos ir visuomeninio įsipareigojimo neatskiriamumo principu. Atsiejus šiuos du dalykus, nukentčia ne tik visuomenė, bet skursta ir pats intelektas. Antras to paties imperatyvo bruožas – žmogaus gyvenimas turi būti ir dovana kitiems. V. Natkevičiaus gyvenimas iš tiesų buvo dovana kitiems. Prof. E. Aleksandravičius prisiminė V. Kavolio įžvalgą, jog tas, kuris gauna tą dovana, turi jausti moralinį įsipareigojimą ne tiek atsilyginti dovanotojui, kiek pačiam tapti dovanotoju kitiems. Tikrai tada atmintis nedingsta ir žmogaus, aukojusio savo gyvenimą kaip dovana kitiems, principai išlieka gyvi, o atminimas iš tikrųjų yra tikras. Šiomis mintimis lietuvių išeivijos instituto direktorius pristatė ir pakvietė atlikti muzikinę programą įžymaus kultūrininko Vaidoto Daunia dukteris: tarptautinio konkurso Paryžiuje laureatę Joaną Daunytę (arfa), Vitą Mariją Daunytę (arfa ir fleita), tarptautinio vaikų konkurso laureatę Latvijoje Eleną Daunytę (violončelė) ir Kotryną Daunytę (smuikas). Su V. Daunia šeima V. Natkevičius artimai bendravo, todėl, pasak E. Aleksandravičiaus, jaunosios atliekėjos, kurias V. Natkevičius yra supęs ant kelių, gerai žino, kas yra V. Natkevičiaus gyvenimo dovana.

Nežinomas dailininkas. XIX a. „Šv. Kazimieras“. Visose nuotraukose – parodos eksponatai, Lietuvos nacionalinio muziejaus išleisti atvirukai.

Nežinomas dailininkas. XX a. I pusė. „Šv. Kazimieras“.

Šv. Kazimiero garbinimas ir ikonografija Lietuvoje

JADVIGA GODUNAVIČIENĖ

Šių metų kovo mėnesį Vilniaus arkivyskupas metropolitas kardinolas Audrys Juozas Bačkis paskelbė, kad 2004-ieji metai pavadinami Šventojo Kazimiero metais.

Nuo tada Lietuvoje nuolat vyksta šv. Kazimiero atminimui skirti renginiai. Tikintieji pagerbia karaliačio Kazimiero sarkofagą, esantį Vilniaus arkikatedroje bazilikoje. Šv. Kazimiero bažnyčioje po Mišių susirinkusiesiems pasakojama apie šio šventojo gyvenimą, Vilniaus Jėzuitų gimnazijoje surengta moksleiviams skirta mokslinė konferencija. Vyksta literatūros

vakarai, parodos, leidžiamos knygos. Lietuvos nacionaliniame muziejuje, padedant Vilniaus arkivyskupijai, surengta įspūdinga paroda „Šv. Kazimiero kultas ir ikonografija Lietuvoje“. Paroda vyks iki lapkričio mėnesio, o po to užleis vietą kitai tos pačios temos ekspozicijai, pratesiančiai vaizdinį pasakojimą apie šv. Kazimiero garbinimą, jo kultą gyvenime bei mene.

Parodos atidaryme dalyvavo daug žymių svečių. Kalbėjo iš Vatikano atvykęs kardinolas Achille Silvestrini, kurį šv. Tėvas Jonas Paulius II paskyrė

savo oficialiu pasiuntiniu metų iškilmėse Lietuvoje. Žodį tarė Vilniaus arkivyskupas metropolitas kardinolas Audrys Juozas Bačkis. Apie parodą pasakojo muziejaus direktorė Birutė Kulnytė. Šv. Kazimiero gyvenimą priminė knygos apie jį autorius, „Aidų“ leidyklos vadovas Vytautas Ališauskas, rašytojas eseistas Pranas Morkus.

Draugo skaitytojams apie šią parodą pasakoja viena jos rengėjų, Lietuvos nacionalinio muziejaus ikonografe Neringa Markauskaitė, kuri ekspoziciją ruošė drauge su Vilniaus kurijos menotyrininke Sigita Maslauskaite. Kad paroda būtų patraukli, eksponatai profesionaliai išdėstyti, rūpinosi, didelę patirtį turinti, architektė Gražina Pajarskaitė, susilaukusi daugelio lankytojų pagyrimo.

Neringa Markauskaitė pasakoja

Karalaitis Kazimieras gimė 1458 metų spalio 3 d. Augo Krokuvoje, didžiąją savo gyvenimo dalį praleido Vilniuje. Garsėjo pamaldumu, skaitumu, gailestingumu vargšams ir neturtingiesiems. Sirgo džiova. Mirė 1484 d. Gardine, buvo palaidotas Vilniaus arkikatedros koplyčioje, kur prie karsto įvyko pirmieji stebuklai.

Pirmosios žinios apie šv. Kazimiero kanonizaciją siekia XVI amžiaus pradžią. 1520 metais iš Romos į Vilnių atvykęs, popiežiaus pasiuntinys Zaccaria Ferreri surinko kanonizacijos procesui pradėti reikalingus liudijimus ir parašė Šv. Kazimiero biografiją. Istorikai iki šiol negali tvirtai pasakyti, ar tuomet buvo parengti kanonizacijos dokumentai.

Iš šio laikotarpio turime šv. Kazimiero paveikslą „Venerabilis Icon“ (iš Vilniaus arkikatedros šv. Kazimiero koplyčios). 1602 metais į Vilnių atvežta

Klemenso VIII brevė skelbė, kad šv. Kazimierą leidžiama garbinti Lietuvoje ir Lenkijoje. Šia proga 1604 metais Vilniuje buvo surengtos iškilmės, procesijoje buvo nešama iš Romos atvežta pašventinta vėliava su šv. Kazimiero atvaizdu. 1635 metais, Zigmanto III ir Vladislavo IV Vazų, Lietuvos dvasininkijos ir diduomenės pastangomis, pastatyta pirmoji Lietuvoje Šv. Kazimiero (Jėzuitų) bažnyčia ir Vilniaus arkikatedros šv. Kazimiero koplyčia, į kurią 1636 metais perkelti šventojo palaikai.

Lietuvos globėjo šv. Kazimiero kultas, jo garbei spausdinti leidiniai bei atvaizdai iš Vilniaus sklido į Žemaičių vyskupiją ir visą Lietuvą. Šv. Kazimiero bažnyčias, koplyčias, altorius statė ir jų puošyba rūpinosi dvasininkija, įvairios vienuolijos: baziljonai, dominikonai, jėzuitai, karmelitai, mariojai, pranciškonai bei pasauliečiai. Daugelio istoriniuose dokumentuose minimų kūrinių neišliko. Mūsų laikais bažnyčias puošiantys paveikslai, skulptūros, stiuko lipdiniai ir freskos pasakoja apie žemiškąjį karaliačio Kazimiero gyvenimą, pamaldumą bei dorybes ir jam suteiktas dangiškas malones.

Šv. Kazimiero kulto gyvastingumą ir tradiciją Lietuvoje patvirtina XX amžiuje atkurti karaliačio Kazimiero atvaizdai iš XVI–XIX a. Tapytojai, skulptoriai, auksakaliai, graviūrų autoriai dažnai rėmėsi senąja šv. Kazimiero ikonografija, Zaccaria Ferrei *Šv. Kazimiero biografija*, XIX amžiaus tapytojams ir skulptoriams jau buvo žinomas Motiejiaus Valančiaus *Šv. Kazimiero gyvenimas*.

Parodoje eksponuojami tapyti paveikslai, skulptūros, graviūros, religiniai paveikslėliai, liturginiai reikmenys, spaudiniai. Eksponuojama kapa, kurią Vilniaus bernardinai laikė

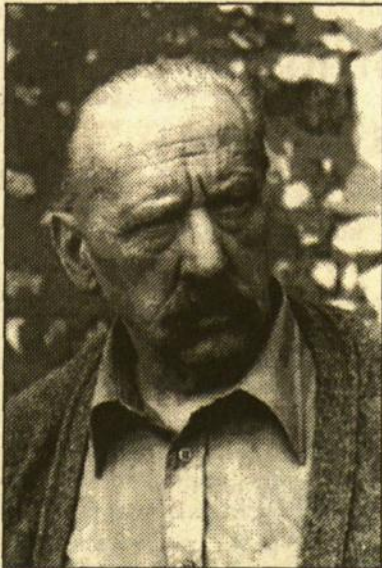
šv. Kazimiero motinos Elžbietos dovana jų vienuolijai. Lietuvos nacionaliniame muziejuje saugoma monstrancija su šv. Kazimiero figūra liudija, kad šventasis buvo svarbus ir Kauno pranciškonų bažnyčios liturgijoje. Vieni seniausiųjų parodos eksponatų – Alantos bažnyčios muziejaus skulptūros ir Semeliškių bažnyčios altorėlio tapyba.

Daugelyje kūrinių šv. Kazimieras vaizduojamas, stovintis su lelija rankose arba klūpantis ir besimeldžiantis prie altoriaus. Šie atvaizdai perteikia sceną iš karaliačio gyvenimo istorijos, kai jis apsisprendė atsisakyti valdovo karūnos ir sosto. Keletas kompozicijų vaizduoja šv. Kazimierą, pamynusį žemiškųjų malonumų simbolį amūrą (XVIII a. nežinomo dailininko paveikslas iš Liolių bažnyčios). Lietuvoje buvo paplitęs šv. Kazimiero, kaip bajoro-kario atvaizdas. Tokia yra dailininko K. Vaitkevičiaus XVIII amžiaus pabaigoje nutapyta drobė. Įdomios ikonografinės kompozicijos yra paveikslas iš Alsėdžių bažnyčios – šv. Kazimieras kartu su kitais šventaisiais pagarbina Šv. Trejybę.

Šv. Kazimiero ikonografija kiekvienam amžiuje šiek tiek keitėsi, buvo pabrėžiamos vienos ar kitos jos gyvenimo scenos, atributai. Galima pastebėti, kad XVI amžiuje vienoje šv. Kazimiero rankoje buvo vaizduojama lelija, o kitoje – rožinis. Po 1604 metų iškilmų Vilniuje šventasis buvo dažnai vaizduojamas su lelija ir kryžiumi arba su kankinystės simboliu palmės šakele, – kai norėta akcentuoti ryžtingą poelgį, atsisakant žemiškojo gyvenimo ir jo malonumų. Daugiausia išliko kūrinių, kuriuose šventasis vilki raudoną šermuonėlių kailiu papuoštą apsiaustu, galvą vainikuoją kunigaikščių mitra. XIX–XX amžiaus menininkai mėgo kartoti, dažnai laisvai interpretuoti ankstesnes kompozicijas (paveikslai iš Palėvenės bažnyčios, Žemaičių Kalvarijos mažosios bazilikos, Turmanto bažnyčios).

Didžiąją dalį eksponatų sudaro kūriniai iš Lietuvos nacionalinio muziejaus rinkinių. Kiti yra atvežti iš Kauno arkivyskupijos muziejaus, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus, Šiaulių „Aušros“, Žemaičių „Alkos“, Kretingos kraštotyros ir Alantos bažnyčios muziejų, iš privatių kolekcijų. Senujų spaudinių paskolino Vilniaus universiteto biblioteka, Klemenso VIII brevė – Lietuvos mokslų akademijos biblioteka. Maloniai sutikus vyskupijos, nemažai vertybių paskolino Lietuvos bažnyčių klebonai; kai kurie kūriniai bus eksponuojami antroje parodos dalyje. Ekspozicijoje bus visos paskolintos bažnytinės vertybės (pvz., relikvijoriai), tačiau jos visos bus spausdinamos išleistoje parodos knygoje.

A. J. Greimą primins paroda Paryžiuje

A. J. Greimas (1917–1992).

Žmogaus mokslų namuose (Maison des Sciences de l'Homme) Paryžiuje spalio 14 d. atidaryta iškilus mokslininko, semiotiko Algirdo Juliaus Greimo vaikystei skirta dokumentinė paroda. Ekspozicija surengta žymioje Socialinių mokslų aukštųjų studijų mokykloje, kurioje ir dirbo A. J. Greimas.

Atidarant parodą, kalbėjo šios mokyklos vadovai, Lietuvos ambasadorius Prancūzijoje Giedrius Čekuolis, A. J. Greimą pažinoję garsūs prancūzų semiotikai ir parodą parengęs Lietuvos muzikos bei teatro akademijos profesorius Rimtautas Kašponis.

Pasaulinio masto semiotikas, mitologijos tyrinėtojas, eseistas A. J. Greimas (1917–1992) gimė Rusijoje, Tulos mieste. Šeimai persikėlus į Lietuvą, baigė Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją, studijavo teisę Vytauto Didžiojo universitete ir lingvistiką Grenoblio (Prancūzija) universitete. Antrojo pasaulinio karo metais Lietuvoje įsitraukė

į antinacinį sąjūdį, 1944 metais grįžo į Prancūziją. Dėstė Turkijos ir Prancūzijos universitetuose, nuo 1965 m. Paryžiuje vadovavo semiolingvistikos tyrimų seminarui, kurio pagrindu susiformavo Paryžiaus semiotikos mokykla.

Didžiausi A. J. Greimo leksikografiniai ir leksikografiniai darbai – *Senosios prancūzų kalbos žodynas*, *Vidurinėsios prancūzų kalbos žodynas*, *Renesansas, Mada 1830-aisiais*. Mokslininkas sukūrė bendrąją reikšmės teoriją, kurią išdėstė prancūzų kalba parašytose knygose *Struktūrinė semantika*, *Apie prasmę*, *Mopasanas*, *Teksto semiotika*, *Semiotika ir visuomenės mokslai*, *Semiotika: Aiškinamasis kalbos teorijos žodynas* (kartu su kitais autoriais).

Naudodamasis prancūzų mitologų atradimais, A. J. Greimas sukūrė lietuvių mitologijos rekonstrukcijos metodologiją, išdėstytą studijose *Apie dievus ir žmones* ir *Tautos atminties beiškant*, buvo vienas iš antologijos *Mitologija šiandien* sudarytojų. A. Greimas spausdino publicistiką ir literatūrą eseistika Lietuvos bei išeivijos spaudoje, yra analizavęs Henriko Radausko, Algimanto Mackaus, Tomo Venclovos, Marceliaus Martinaičio poeziją, kartu su Sauliumi Žuku parašė knygą *Lietuva Pabaltijy: Istorijos ir kultūros bruožai lietuvių ir prancūzų kalba*.

A. J. Greimui skirtą parodą Paryžiuje parėmė Lietuvos Užsienio reikalų ir Kultūros ministerijos bei Tarptautinė semiotikų sąjunga. Ekspozicija veiks iki lapkričio 10 dienos. (Elta)

Skulptorius nori įamžinti Kalevo sūnų

Lietuvos ir Estijos vadovai apžiūrėjo spalio 5 d. Lietuvos dailės muziejaus Radvilų rūmuose atidarytą garsaus šiuolaikinio estų skulptoriaus Taurino Kangro kūrinių parodą, surengtą Estijos prezidento vizito Lietuvoje proga.

Ekspozicijoje pristatoma per keturiasdešimt T. Kangro skulptūrų ir piešinių. Atidarant parodą, dalyvavo Estijos prezidentas Arnold Ruutel, Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus su žmona ir premjeras Algirdas Brazauskas, abiejų valstybių ambasadoriai Antanas Vinkus ir Andres Tropp, aukšti Estijos ir Lietuvos pareigūnai, pats parodos autorius.

38 metų skulptorius T. Kangro studijavo skulptūrą Estijos dailės akademijoje, nuo 1992 m. yra laisvas menininkas. Estų skulptorius yra surengęs per dvi dešimtis autoriinių parodų Estijoje, Vokietijoje, Latvijoje,

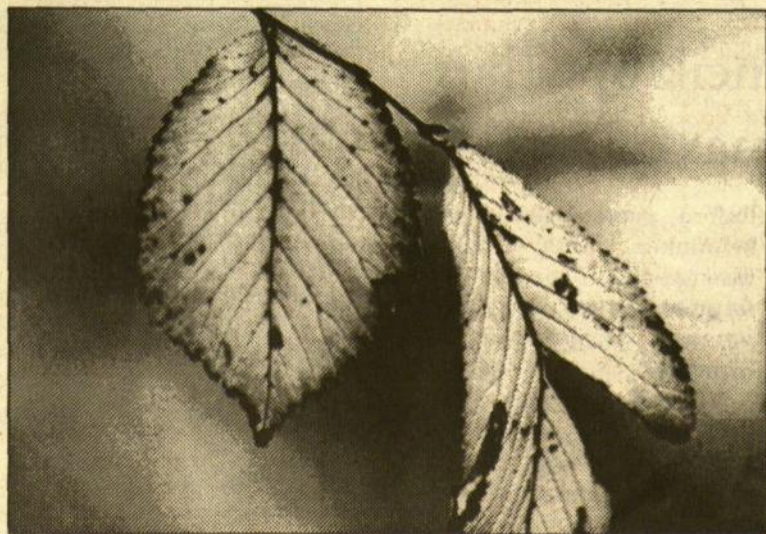
Prancūzijoje, Rusijoje. Pernai jo bronzos skulptūrų ir pastelijų paroda buvo surengta ir Vilniuje, privačioje „Rūtos“ galerijoje.

Nuo 1987 m. dailininkas dalyvauja grupinėse parodose Estijoje, Latvijoje, Vokietijoje, Norvegijoje, Švedijoje, Nyderlanduose ir Belgijoje. Didingos T. Kangro skulptūros yra tapusios daugelio Estijos vietovių simboliais. Jo darbų yra miestų skveruose ir Vokietijos, Danijos, Prancūzijos, Švedijos ir Suomijos kolekcijose.

Kaip pažymi skulptoriaus kūrybos žinovai, T. Kangro kūriniuose susipina tikrovės ir svajonių pasauliai. Mitologinės jo skulptūros kupinos pirmąsias magijos ir nevaržomo gyvybingumo, aktai – tyrumo ir amžinos jaunystės ilgesio. Animalistinės skulptūros dvelkia miškų ramybe ir gamtos išmintimi. T. Kangro pasteliniuose eskizuose regime mus supančio pasaulio spindesį.

Estų skulptorius savo idėjoms įgyvendinti naudoja akmenį ir bronzą – medžiagas, kurios yra ne tik amžinos, bet ir visiškai priešingybė nykstantiam žmogaus kūniui.

Didžiausia T. Kangro svajonė – prie Talino įlankos pastatyti 14 metrų aukščio estų epo herojaus Kalevo sūnaus skulptūrą. Kol kas tai – tik idėja, tačiau, kaip pažymi estų menotyrininkai, žinant kovoją autorius būdą nekyla abejonių, jog ji kada nors tikrai bus įgyvendinta. (Elta)

Nežinomas skulptorius. XVIII a. pab.–XIX a. pr. „Šv. Kazimieras“.

Leidiniai

Lietuvos istorijos slinktis išėivijos akimis

Česlovas Senkevičius. *Penki taškai*. Mąstymai apie gyvenimą, įvykius ir žmones.

Tai Č. Senkevičiaus publicistinių straipsnių rinkinys, kurį sudaro *Tėviškės žiburių* vedamieji nuo 1986 iki 1996. Straipsniai atrinkti žurn. Aldonos Žemaitytės. Jų dauguma yra apie Atgimimo laikotarpį bei pirmuosius nepriklausomo gyvenimo metus.

228 psl. knyga yra gražiai išleista, lengvai skaitoma, nevargina akių mažomis raidėmis ir suspaustomis eilutėmis. Redagavo Aldona Žemaitytė, viršelį — Ramūnės Sakalaitės — Jonaitienės, spausdino Jurgio Kuliešiaus spaustuvių „Printing Net“ Toronte, 2004 m. 300 egzempliorių tiražu.

Autorius Česlovas Senkevičius gimė 1921 m. Joniškėlyje, Biržų apskrityje. Pabėgėlių stovykloje Vokietijoje mokytojavo Maironio vardo lietuvių gimnazijoje. 1950 m. atvyko į Kanadą ir, atlikęs darbo sutartį tabako ūkyje, apsigyveno Toronte. Redagavo *Skautų aidą*, 35 m. dirbo dalininku „Time Press Ltd.“ spaustuviėje, o vėliau „Litho Art Ltd.“. 1989 m. įsijungė į *Tėviškės žiburių* redakciją, kurioje dirba iki šiol. Č. Senkevičius — visuomenininkas, skautų vadovas, pasižymėjęs įvairiose skautų veiklose; beletristas ir redaktorius: 2000 m. Lietuvoje buvo išleistas jo apsakymų rinkinys *Ketvirtoji upė*; 2004 m. Kanadoje — *Penki taškai*.

Ivade Č. Senkevičius rašo, kad ši straipsnių rinkinį paskatino leisti *Tėviškės žiburių* skaitytojai ir Lietuvos rašytojų draugijos valdyba.

Toliau autorius rašo: „Lietuvos laisvėjimas, nepriklausomybės atstatymas ir pastangos tą nepriklausomybę įtvirtinti, su visu tuo susiję įvykiai, išskylančios vadovai, visai besikeičiantis tėvynės įvaizdis jau savaime keltė kėlė įvairius klausimus,

kurie siūlė temas, vis naujas, kai kada ir pasikartojančias, kaip gyvenime dažnai kartojasi įvykiai ar žmonių elgsena“.

Tas temas Č. Senkevičius gvildena *Penkiuose taškuose*.

„Autorius savo kūrybingu stiliumi ir jam būdinga raiška išsako gilią mintį, kokias kasdienybės raidoje vargu ar būtume patys gvildinę“ (R. Sakalaitė — Jonaitienė).

Su tuo skaitytojas sutiks, nes, skaitant *Penkis taškus*, gyvai pro akis prabėga dar taip neseną mūsų istoriją, kurios vystymąsi patys išgyvenome su pakiliais jausmais ir nusivylimais, bet visada su tvirtu pasiryžimu padėti atsikuriančiai tėvynei. Ir ką autorius anuomet savo straipsniuose — vedamuosiuose — išsakė, rašydamas apie Lietuvos atgimimo laikotarpį, yra aktualu ir šiandieną tiek išėivijai, tiek Lietuvai.

Penki taškai turi tris dalis: „Atspindžiai ir šešėliai“ (10 straipsnių), „I Lietuvos atgimimą žvelgiant“ (33 straipsniai) ir „Kasdienybės sukūriai ir vingiai“ (25 straipsniai). Jų dauguma iš 1990 ir 1993 metų; iš kitų metų — mažiau.

Pirmoje dalyje „Atspindžiai ir šešėliai“ Č. Senkevičius kritiškai žvelgia į tuometinę Vakarų didžiųjų valstybių politiką, norint ją išlaikyti taiką ir „status quo“, neatsižvelgiant į okupuotų šalių laisvės troškimą. Pabrėžia ir visokeriopos pagalbos Lietuvai reikalingumą. Tai lyg įvadas kitai daliai — „I Lietuvos atgimimą žvelgiant“. Čia autorius su meile tėvynei ir giliu susirūpinimu jos problemomis, žvelgia į to laikotarpio įvykius bei žmones, išskeldamas laimėjimus ir sunkumus. Trečiojoje dalyje „Kasdienybės sukūriai ir vingiai“ autorius pastebi, kad turėtume žvelgti į save, nevengti savikritikos ir prisipažinimo, peržiūrėti tikslus ir tikrovę, ir juos derinti. Šioje dalyje autorius įžvalgiai kalba apie išėiviją, o taip pat ir Lietuvos žmones, įvairias šventes, sujungdamas su jomis pamąstymus, kad, tobulėjant ir dirbant, būtų kuriama šviesi Lietuvos ateitis.

Knyga *Penki taškai* turėtų būti Lietuvos mokslo įstaigų bibliotekose kaip vertingas skaitinys, atspindintis ano meto išgyvenimus, nuotaikas, rūpesčius ir viltis, žvelgiant išėivijos akimis.

Penki taškai apima vedamuosius nuo 1986 iki 1996. Reikėtų, kad ir kitų metų vedamieji būtų išleisti, kaip mūsų naujausios istorijos įvykių bei išgyvenimų paliudijimai. To ir linktina autoriui.

Aldona Šmulkštienė

Išleistas VI enciklopedijos tomas

Mokslo ir enciklopedijų leidyklos institutas išleido šeštąjį *Visuotinės lietuvių enciklopedijos* tomą „Fau — Gori“. Nuo spalio 11 d. naujojo tomo jau galima teirautis Lietuvos knygynuose.

Šeštajame enciklopedijos tome pateikiami originali iliustruoti straipsnių ciklai apie filologiją, filosofiją, fiziką, genetiką, geologiją, geografiją, folklorą ir folkloristiką, finansus,

fosforą, garsą, geležį, geležinkelinius, gintarą, ginklus, rašoma apie flamandų meną, futurizmą, fotografiją, gamtos apsaugą, globalizaciją, feminizmą, futbolą.

VI tome aprašomos valstybės Fijai, Filipinai, Gabonas, Gajana, Gambija, Gana ir kt. miestai Florencija, Gardinas, Gdanskas, Gdynė, Genuja ir kt. Skelbiama informatyvių straipsnių apie lietuvių ir už-

Dr. Jono Šalnos poezijos knygos *Gyvenimo veidrodys* sutiktuose 2004 m. spalio 3 d. Ateitininkų namuose, Leont, Illinois. Iš kairės: JAV LB Kultūros tarybos pirm. Marija Remienė, su knyga gausiai susirinkusius supažindinusi *Draugo* vyr. redaktorė Danutė Bindokienė, knygos autorius dr. Jonas Šalna, Janina Šalnienė ir sutiktuvių popietės programai vadovavusi Irena Kraučeliūnienė.

Knyga apie prof. Joną Račkauską

Nors Lietuvoje po kelerių metų pertraukos savaitę viešėjusio Lituanistikos tyrimo ir studijų centro Čikagoje pirmo prof. dr. Jono Račkausko pagrindinis kelionės tikslas buvo Garbės daktaro vardo suteikimo inauguracijos Šiaulių universitete, bet profesorius liko ištikimas savo charakteriui — nuveikė krūvą susikaupusių darbų. Šiauliuose jis pasirašė bendradarbiavimo sutartį su ŠU bibliotekos direktore L. Burbaitė, į priėmė Šiaulių universiteto vadovybę, Panevėžio meras, LR premjeras A. Brazauskas, M. Mažvydo bibliotekoje Vilniuje profesorius bibliotekai perdavė unikalią *Darbininko* laikraščio mikrofilmų kolekciją.

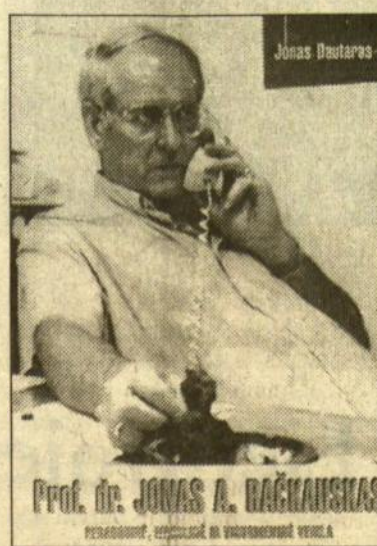
Vienas svarbesnių kelionės akcentų — Vilniaus pedagoginio universiteto pristatytą dr. Jono Dautaro knygą *Prof. dr. Jonas A. Račkauskas: Pedagoginė, mokslinė ir visuomeninė veikla*. Svaria, net 284 puslapių apimties, studija kokybiškai išleido Vilniaus pedagoginio universitetas ir žymusis Lietuvos Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Knygos pristatymas įvyko jaučioje Vilniaus pedagoginio universiteto auditorijoje, į kurią sugrūžę artimiausi prof. J. Račkausko bendražygiai ir gerbėjai — prof. M. Barkauskaitė, prof. V. Matonis, prof. J. Skirius, VPU bibliotekos direktorė E. Banionytė, VPU vadovybė ir daugelis kitų. Visi pasisakiusieji pažymėjo studijos autoriaus atskirų monografijų, straipsnių, dr. J. Dautaro kruopštumą, nes jam teko sulasioti ir atrinkti iš

šienio valstybės ir politikos visuomenės ir kultūros veikėjus, mokslininkus, rašytojus, menininkus: Lietuvos Didysis kunigaikštis Gediminas, gediminaičiai, didikų Giedraitis gimė, Jurgis Gimbutas, Marija Alseikaitė-Gimbutienė, Paulius Galaunė, Adelė Galaunienė, Povilas Gaidys, Antanas Gabrėnas, Eglė Gabrėnaitė, Nijolė Gelžinytė, Jurgis Gaizauskas, Sigita Geda, Federico Fellini, Milos Forman, Paul Gauguin, Johann Wolfgang Goethe, Erich Fromm, Viktoras Franklis, Sigmund Freuds, Galilei Galileo ir kt.

Atsiimant šį enciklopedijos tomą, knygynuose galima užsiprenumeruoti ir septintąjį tomą, kuris turėtų pasirodyti kitų metų Vilniaus knygų mugėje.

Visuotinė lietuvių enciklopedija sudarys 20 tomų po maždaug 800 puslapių. Straipsnius vienam enciklopedijos tomui

šimtų straipsnių, išsibarsčiusių po JAV bei Lietuvos spaudą tuos straipsnius, kurie atspindėtų kurtinius prof. J. Račkausko pedagogines, mokslines ir visuomenines veiklas darbus. Taigi į knygą pateko straipsniai, kuriuose JAV, Kanadoje ir Lietuvoje buvo rašoma apie ikimokyklinio amžiaus vaikų vystymosi ypatumus, Lietuvos švietimo istoriją, demokratizmo ugdymą, Amerikos Lietuvių tarybos kurimosi istoriją. Be abejo, daug vietos knygoje skiriama ir bene mylimiausia prof. J. Račkausko veiklos barui — Lituanistikos tyrimo ir studijų centro kurimui bei jo darbams, aprašyti.

Kadangi studija skiriama prof. J. Račkausko 60 metų sukaktiui paminėti, jos autorius dr. J. Dautaras pažymėjo, jog, rengdamas šį darbą, jis nesiekė išanalizuoti prof. J. Račkausko atskirų monografijų, straipsnių, o tik norėjo sudaryti kuo išsamesnę profesorius skelbtų

rašo apie 900 autorių. Iš viso enciklopedijoje bus išspausdinta apie 115,000 straipsnių, apie 24,000 iliustracijų ir 650 žemėlapių. Numatyta pateikti apie 25,000 biografinių straipsnių, iš jų 4,000 su portretais. Beveik ketvirtadalis enciklopedijos skiriama lituanistikai, t.y. Lietuvai ir lietuviams, taip pat su Lietuva ir lietuviams susijusiai informacijai.

Enciklopedijoje numatoma išspausdinti daugiau kaip 1,400 straipsnių apie užsienio lietuvių, daugiausia apie JAV, Karaliaučiaus krašto, Baltarusijos, Lenkijos, Australijos, Argentinos, Kanados, Latvijos, Vokietijos lietuvių.

Visus, *Visuotinės lietuvių enciklopedijos* tomus, kurių per metus išeina po du, numatoma išleisti iki 2009 metų — Lietuvos paminėjimo rašytiniuose šaltiniuose tūkstantmečio jubiliejaus.

(Elta)

darbų bibliografinę rodyklę, kurioje chrestomatiškai pateikiama 1960–2002 metais išleisti mokslo darbuose ir periodinėje spaudoje skelbti straipsniai. Siekdamas skaitytojui suteikti išsamesnę informaciją, daugelį aprašų autorių pateikia su trumpais aiškinimais.

Skaitytojui, norinčiam plačiau susipažinti su prof. J. Račkausko asmenybe, ypač vertingas turėtų būti pirmasis knygos skyrius „Pasiraukęs lietuvių bei“, kuriame pateikiami išsamūs profesorius biografijos duomenys, aprašoma pedagoginė ir mokslinė veikla, LTSC steigimo istorija. Profesorius pokalbių metu visada didžiujosi, kad tarnavo JAV armijoje ir „padarė karjerą“ nuo eilinio iki majoro (1987 m.). Taigi, knygoje rasite ir šiuos faktus. Šiame skyriuje žavi gausybė nesavnaudžiškų darbų, susijusių su lietuvių puoselėjimu ir skleidimu JAV, finansiška nuostolingus ryšius su Lietuva, leidybos, redaktoriavimu, stažučių organizavimo darbus, bibliotekų, politikos, kultūros, švietimo ir daugybę kitų darbų, kurie buvo įkandami tik milžinui iš Žemaitijos — prof. J. Račkauskui.

Kad profesorius J. Račkauskas niekada nebuvo abejingas lietuvių problemoms išėivijoje ir Lietuvoje, puikiai liudija ir 7 knygos skyrius, kuriame atspindi jo jautrus požiūris į lietuvių reikalus ir sklaidą pasaulyje, knygų leidybos svarbą, norą padėti naujai išėivijos bangai JAV, jo nuostatos Lietuvos švietimo padėti, patriotinį auklėjimą, kariuomenę, ūkį, užsienio politiką.

Knygoje gausu iliustracijų: nuotraukų, dokumentų kopijų. Visa tai dar daugiau padeda sukurti daugiaburį profesorius iš Šveikšnos, gyvenančio Čikagoje, portretą.

Šios dr. J. Dautaro knygos pasirodymas — puiki dovana studentams, inteligentams, lituanistikos mokyklų moksleiviams ir mokytojams, besirūpinantiems lietuvių puoselėjimu ir sklaida. Nėra abejonės, kad ta knyga bus gera paskata ir Lietuvoje dirbantiems pedagogams, labiau linkstantiems žavėtis laiko nepatiktomis vertybėmis ir pamiršantiems, kad egzodo pedagogika — puiki dirva patriotiniam lietuvaikiui auklėjimui ir lietuvių plėtrai.

dr. Stasys Tumėnas
Šiaulių universitetas

Rimties ir komizmo sąveika

Siemet pasirodžiusi Sauliaus T. Kondroto apsakymų knyga *Meilė pagal Juozapą* dvelkteli stilistiniu gaivumu. Rašytojas vengia banalaus realizmo. Siužetą perpina fantazijos poetika, keistomis situacijomis, hiperbole, intelektualumu, neretai veikėjų naivumu, sąmoju, grotesku... Tuo jis nori įtikinti skaitytoją — štai šitaip būna pasaulyje. Viskas įmanoma. Tik tu tikėk, kas čia porinama.

Žinoma, toks siužetas prozoje nėra naujiena. Ir džiugu, kad tai atsitinka lietuvių beletristinėse novelėse, kur žodžiai, sakiniai, vaizdingi palyginimai yra meniškai sukišę, kur negražbiu liaujama epitetais. Į tokius kūrinius žiūriu kaip į malonią išmintingą pramogą. Galima šio to pramokti, bet stebėtis lig šiol negirdėtai įvykiais, juolab rimties, vaizduotės ir komizmo sąveikomis.

Ilgus metus nesudūriau su S. T. Kondrotu. Tik neseniai Los Angeles šv. Kazimiero salėje. Gimė Kaune 1953 m. Išgarsėjo romanu *Žalčio žuigsnis* (1981), kurio pasakojimas, veikėjų pokalbiai, veiksmas susiję su karu, su ano laikmečio dvasine situacija. Ši knyga buvo išversta į prancūzų, vokiečių ir kitas kalbas. Antrame romane *Ir apsiniauks žvelgiantys pro langą* (1985) irgi svarią susikerta priešingos moralinės, politinės pažiūros. Kad ir sunkiai skaitoma, ši knyga kaupia daug komizmo. Rašytojas nustebino savo prozos modernumu. Visi laukė naujo kūrybinio postūmio. 1986 m. persikėlė į JAV, čia tapo pastoviu gyventoju, netrukus gavo darbą „Laisvosios Europos“ radijo redakcijoje — Miunchene, Pragoje. Niekas nepasidino. Žinau, mėgo žaisti lauko tenisą. Su juo daug kartų pasimankštindavau Santa Monica, CA. Temperamentingas žaidėjas.

Lietuvių Rašytojų sąjungos leidykla, išleidusi šį novelių rinkinį, nurodo, jog trys apsakymai yra nauji: „Tautos gimimas“, „Meilė pagal Juozapą“, „Žiemos kampanija“. Kadangi nesu skaitęs ankstyvesnių rinkinių (tik minėtus romanus), man naujoje knygoje viskas nauja. Nesiruošiu trumpame rašinyje to visko minėti. Bendras išspūdis toks: lengva skaityti, kai kurių pasakojimų akstinas yra neįprastas ar net absurdiškas gyvenimo reiškiny, ar sufantazuota istorija, kaip „Kentauro herbo gimimė“.

Apsakyme „Meilė pagal Juozapą“ regime vyrą, mėsininko profesijos, kuris viešojoje vietoje, išgirdęs muziką, nesulaiko šlaipimo. Stovi ir drėkina kelnes. Tai matydama, jo pagaili jauna moteris. Šitaip užsimezga meilė jai. Novelėje „Senas namas“ susiduriame su įsisėnėjusių dul-

kių klodais parduodamame didžiuliam name. Niekas jo neperka: dulkes šiek tiek nuvalius, prasiveržia aitrus nepaįkinamas vyriškas tvaikas. Tame name niekada negyveno moteris.

„Rūke mano siela“ viešpatuoja Odesos rūko mistika. Gudumoje iškyla nihilistinė mirties samprata. Pasakotojui atrodo: „kvaila manyti, kad žmogus lieka gyventi savo darbuose, daiktuose, kuriuos sukūrė“.

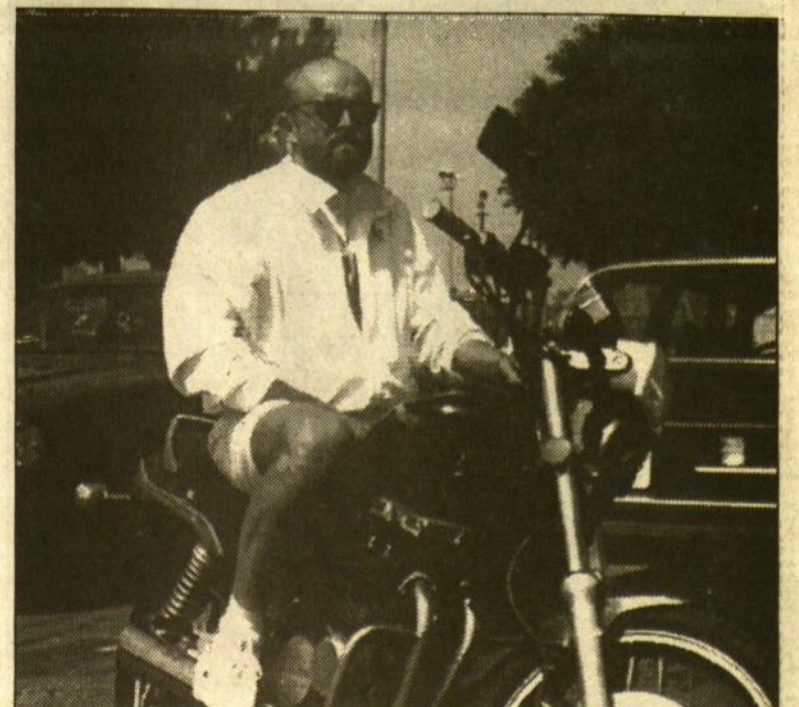
„Puikiai mačiau, kad po mirties žmogaus jau nieku nebelineka“.

Meistriškai suręstoje novelėje „Kaolinas“ gilinamasi į dažnai pastebimą moterų gedėjimą. Kodėl taip yra? Tam išvystoma neeilinė meilės sandūra — viešos moters ir vargšo drovaus vyro. Taikliai pavaizduojama veikėjų išvaizda. O „Facecijų“ motociklo užvedimas ir po to vykstanti mašinos transformacija lyg ir tampa įvairių žmogaus fazių metafora.

Kelios ilgesnės istorijos tiesiog veržiasi į stambesnės prozos formatą. Kad ir „1892 metų progreso idėja“ prasideda kariška pasala, žudynėmis, po to sujaukta mistika, dviejų išlikusių karių susidraugavimu... Abu jie Kaune tampa pirmojo arklų traukiamo tramvajaus vežėjais. Daug lengvo komizmo. Gerokai ištęstame apsakyme „Kita versija“ susiduriame su reikšminga (nors ir ne nauja) tema — utopinės „laimės mašinos“ konstrukcija. Jos išradėjas šalies diktatorius pasmerkia mirip. Vyksta dostojevskiški budelio ir pasmerktų pokalbiai. Daug psichinių ir moralinių pakulų, labirintinių pailiavų ir holiudikių nesamonių. Kažkaip visa fantazija čia praranda įtikinamumo pamatą, nepaisant sklandaus pasakojimo.

Naujai parašytą „Žiemos kampaniją“ vadinciau perdėm kvailo ir žiauraus karo satyrą. Kariauja orkestrai. Autorius turi pakankamai aštraus sąmojo ir muzikinių žinių vaizdingai aprašyti mūšius. Čia, užuot ginklų, armijos naudoja muzikinius instrumentus. Pasakotojo gretos — simfoninio grojimo arsenalą, o barbariško priešo ordos — dūdmaišius. Kariai užsikemša ausis. Jų taktika — puolant lemtingu metu naikinti priešų karių mirtiniais sąskambiais, galingais garsų smūgiais. Pavyzdžiui, „Goetterdammering“ proveržiais, kartais Richard Strauss „Mirtimi ir atsinaujinimu“, ar Stravinskio „Pavasario ritualu“. Net „Cavaleria Rusticana“. Žinodamas, kad autorius, labai mėgsta džiazą, į šią satyrą žiūriu, kaip į negailestingą klasikinės muzikos sudziazinimą. Rasi, pasaulyje viskas įmanoma.

Pranas Visvydas

Rašytojas Saulius T. Kondrotas, atvažiavęs žaisti tenisą į Santa Monica, Calif., 1987 m.